

ФЕНОМЕН НАСИЛЛЯ У ПСИХОЛОГІЇ

У статті вивчено зміст та проаналізовано можливі наслідки психологічного насилля.

Halyna Didenko

THE PHENOMENON OF VIOLENCE IN PSYCHOLOGY

The article analyzes the contents and possible effects of psychological violence.

Насилля у родинному середовищі над дітьми є явищем, розповсюдженим серед усіх соціально-економічних класів нашого суспільства. І це не дивно, адже всі ми кожен день переживаємо стрес, з яким не всім під силу впоратися конструктивними методами. Прояви агресії по відношенню до дитини у формі фізичного та психологічного (емоційного) насилля є досить поширеним явищем, що актуалізує вивчення цієї проблеми. Це не єдиний механізм, що провокує прояви насилля в сім'ї, а лише один із можливих варіантів, тому доречність аналізу цього питання є безсумнівною.

Перш за все, звернемось до визначення терміну «насильство» у науковій літературі. У словнику С. Ожегова, насильство витлумачено як «примус, тиск, застосування фізичної сили; примусовий вплив на будь-кого; утиск, беззаконня». У нормативно-правових документах насильство розглядається як вплив однієї людини на іншу, що порушує гарантоване Конституцією право громадян на особисту недоторканність (у фізичному і духовному сенсі). Визначення «жорстоке поводження з дітьми» як конкретне юридичне поняття вперше з'явилося в Кодексі про шлюб та сім'ю [1].

Говорячи про насилля, слід охарактеризувати його види. Наприклад, Н. Синягіна обмежується трьома основними видами, виділяючи [3]:

1) Фізичне насильство – навмисне нанесення фізичних ушкоджень дитині батьками або особами, які їх замінюють, або відповідальними за виховання.

2) Сексуальне насильство або розбещення – усвідомлене або неусвідомлене залучення дитини за її згодою або без, у сексуальні відносини з дорослими, з метою отримання останніми вигоди, задоволення або для досягнення корисливих цілей.

3) Нехтування потребами дитини (моральна жорстокість) – відсутність з боку батьків, опікунів чи інших дорослих, відповідальних за виховання дитини елементарної турботи про неї, в результаті чого порушується її емоційний стан і з'являється загроза здоров'ю або розвитку.

4) Причиною незадоволення основних потреб дитини можуть служити:

– невідповідне потребам дитини харчування, одяг, житло, освіта, медична допомога, відмова від лікування;

– відсутність належної уваги і турботи, в результаті чого дитина може стати жертвою нещасного випадку;

– нанесення фізичних ушкоджень;

– залучення до вживання алкоголю, наркотиків, а також до вчинення злочину.

Далі вчена уточнює, що існує також і психічне (емоційне) насильство – періодичний, тривалий чи постійний психічний вплив батьків, опікунів чи інших дорослих, відповідальних за виховання дитини, що призводить до виникнення у неї патологічних рис характеру або ж гальмує розвиток особистості (постійна критика дитини, погрози на її адресу, високі вимоги, що не відповідають віку дитини та ін.).

До емоційного насильства Н. Синягіна відносить:

– відкрите неприйняття і постійна критика дитини, вербальні погрози на її адресу;

– образи і приниження гідності дитини;

– навмисну фізичну або соціальну ізоляцію дитини;

– пред'явлення до дитини вимог, що не відповідають її віку і можливостям;

– брехню та невиконання дорослими обіцянок;

– одноразовий або багаторазовий психічний вплив, що викликав у дитини психічну травму та ін.

Розглядаючи психологічне насилля, як форму насилля над дітьми, перш за все, слід зазначити, що вивчення даного питання, потребує глибокого теоретичного аналізу через відсутність єдиного загальноприйнятого підходу до його вивчення. Попри те, що даний вид насилля є, мабуть, найбільш розповсюдженим, йому не приділено достатньо уваги у наукових дослідженнях. Багато батьків не вважають, що постійний тиск на дитину, примушення підкорятись їхній волі, вплине на її розвиток, навпаки, – допоможе загартувати характер і виховати «справжню людину».

Звернемося до визначення поняття «насилля» через призму психологічної науки. Особливістю психологічного насильства, в порівнянні з іншими його видами, є його «побутовий», «домашній» характер; це насильство, яке здійснюється між знайомими чоловіками і жінками (подружжя чи партнери, що мають близькі відносини) [2].

Психологічне насилля – це вплив, спрямований на близьку людину з метою встановлення над нею своєї влади. Для цього систематично використовуються: докори і лайка; зневажливе ставлення; залякування; образи і висміювання; контроль над діяльністю, над розпорядком дня, над колом спілкування; примус до виконання дій, які принижують.

Психологічне насильство – це насильство, що полягає у впливі на психіку людини шляхом залякування, погроз, з тим, щоб зломити волю потерпілого до опору, до відстоювання своїх прав та інтересів [4, с. 258]. Крім терміну «психологічне насильство», у науковій літературі можна зустріти синонімічні поняття, як наприклад, «психологічна агресія» чи «емоційне насильство».

Говорячи про види психологічного насилля, слід зазначити, що Ю. Антонян виділяє дві групи психічного насильства. До першої він відносить погрози застосування насильства, заподіяння шкоди здоров'ю або життю, або неконкретизовані загрози, що передбачають аналогічний зміст. У другу він включає менш небезпечні загрози при шантажі і здирстві, тобто загрози, що не спрямовані проти життя і здоров'я людини [5].

Психічний примус складається з двох соціально-значущих форм:

- загрози застосування фізичного примусу, заподіяння шкоди здоров'ю або позбавлення волі;
- загрози заподіяння іншої шкоди, якими лякає потерпілого.

Говорячи про наслідки психологічного насилля, перш за все, слід зазначити, що вони носять психічний характер. Серед найбільш типових є страх по відношенню до особи, яка вчинила насильство, тривожність, почуття нікчемності і провини. Психологічне насильство може серйозно зачіпати почуття самоповаги і власної гідності, сприяти розвитку депресивних станів, призвести до появи ознак посттравматичного стресового розладу. Багато жертв психологічного насильства не сприймають вчинені щодо них зловживання.

Таким чином, психологічне насилля має руйнівну дію на становлення та розвиток особистості. Попри спроби суспільства протидіяти насиллю, проблема психічного насилля залишається мало вивченою, що зумовлює її подальше дослідження.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ананьева Е. Комплексная программа по профилактике социального сиротства, реабилитации и коррекции социальных сирот и детей, пострадавших от семейного насилия / Е. Ананьева, В. Борисов, Е. Кабакова. – СПб. : СПбГИПСР, 2009. – 408 с.
2. Клещина И. Психология гендерных отношений : теория и практика / И. Клещина. – СПб., Алетейя, 2004.
3. Сиягина Н. Острые проблемы воспитания : поиски решения / Н. Сиягина. – [2-е издание, доп. и испр.]. – М. : Арманов-центр, 2010. – 240 с.
4. Солодников В. Социология социально-дезадаптированной семьи / В. Солодников – СПб. : Директ, 2007. – 384 с.
5. Токарчук Р. Насилие как составообразующий признак хищений : вопросы уголовной ответственности / Р. Токарчук. – Омск, 2008.

Тетяна Дудко,
студентка,
Луцький національний
технічний університет

ОСОБЛИВОСТІ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА НАД ДІТЬМИ

У статті аналізується проблема домашнього насильства над дітьми, виявлені причини насильства в сім'ї, виокремлені основні форми жорстокого поводження з дітьми.

Tetiana Dudko

PARTICULARITIES OF DOMESTIC VIOLENCE AGAINST CHILDREN

The article analyzes the problem of domestic violence against children and the basic forms of cruel treatment of children and identifies the reasons of family violence.

Проблема насильства в родині є досить гострою для України, як і для багатьох інших країн світу, оскільки прояви насильства і жорстокості в сім'ї руйнують гармонію і злагоду в родині, страждання дітей, є однією із причин злочинності в суспільстві загалом.

Діти – це майбутні дорослі, які, потерпаючи від насильства, засвоюють патерни поведінки агресора або жертви. У дорослому віці їхня поведінка стане наслідком засвоєних навичок реагування на ситуацію, що з часом визначатиме рівень життя у суспільстві.